

**BALKAN SAVAŞLARI SIRASINDA BALIKESİR BÖLGESİNDE ASAYİŞİ SAĞLAMAK
İÇİN ALINAN TEDBİRLER**

Safa Furkan KARACAKAYA¹

ÖZET

II. Meşrutiyet'in ilanı Doğu Sorunu çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin parçalanması planlarına karşı etkili olmamış ve Avusturya'nın Bosna'yı 1909 yılında ilhak etmesinin ardından Balkan Devletleri de gözlerini Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarına dikmiştir. Bu dönemde II. Meşrutiyet'in getirdiği iç siyasi bunalımların yanında Avusturya'nın Bosna'yı ve İtalya'nın da Trablusgarp'ı işgal etmek için harekete geçmesi Osmanlı Devleti'ni oldukça zor durumda bırakmıştır. Henüz İtalya ile Trablusgarp için mücadele ederken Balkan Devletlerinin birleşerek Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmeleri bu durumu içinden çıkılmaz bir hale koymuştur. Balkan Savaşları için ilan edilen seferberlik, taşraya gönderilmesi gereken jandarmaların da orduya katılmasına neden olmuş bu yüzden birçok bölgede asayiş problemleri ortaya çıkmıştır.

Balikesir bölgesinde bulunan jandarmaların da orduya katılmalarının ardından kız kaçırma, yol kesme, hayvan çalma gibi adi suçların yanında daha çok asker firarilerinin dağa çıkarak çete teşkil etmeleri gibi kapsamlı sayılabilecek asayiş sorunları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Balkan Savaşları nedeniyle ilan edilen seferberliğin ardından oldukça sınırlı sayıda jandarmaya sahip olan Karesi Mutasarrıflığı'nın bölgedeki asayişini sağlamak için yaptığı faaliyetler ve girişimler incelenecektir. Ayrıca Karesi Mutasarrıflığı'nın at sahibi olan vatandaşları jandarma olarak kaydetme, emekli subayların tekrar göreve çağırılması, yeni jandarma karakolları yapılması, mülki idarecilerin değiştirilmesi gibi aldığı tedbirlerin başarısı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, II. Meşrutiyet, Asayiş, Balkan Savaşları, Jandarma

**PRECAUTIONS TAKEN IN BALIKESİR DURING THE BALKAN WARS TO MAINTAIN
THE ORDER**

ABSTRACT

The proclamation of second constitutional era did not give the expected results regarding the Eastern question for the Ottoman Empire. In 1909 Austria invaded Bosnia and in 1911 The War of Tripoli began against Italy. Shaky domestic politics of this era hindered Ottoman efforts to effectively battle

¹ Arş. Gör., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, skaracakaya@bandirma.edu.tr

against these countries. In the meantime Balkan States combined an alliance and declared war against the Ottoman Empire. Ottoman mobilization for this upcoming war included gendarmerie to be a part of the army and caused lots of problems in the interior provinces. In Balıkesir region, abduction of girls, road interceptions by gangs and animal robbery rose significantly after the decrease in the number of gendarme due to the mobilization. In this study attempts to maintain order such as making ordinary people gendarme, recalling retired officers, building new headquarters for the gendarmerie, replacing governors in the region will be examined. Also the results of these attempts will be evaluated.

Keywords: Balıkesir, Second Constitutional Era, Public Order, Balkan Wars, Gendarme.

1. GİRİŞ

II. Meşrutiyetin ilanı Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılın sonlarından itibaren karşı karşıya kaldığı dağılma tehlikesine bir çare olmamış, Avusturya'nın Bosna'yı 1909 yılında ilhak etmesinin yanında İtalya Trablusgarp'a Balkan Devletleri ise Rumeli topraklarına saldırmıştır. Dış siyasette bu gelişmeler yaşanırken meşrutiyetin ilanı iç politikada beklenen etkiyi yapmamış, adalet, hürriyet, eşitlik ilkeleriyle kendine hayat bulan Osmanlıcılık akımı büyük sorunlarla karşılaşmıştır. Meşrutiyetle birlikte ilan edilen aklar ülkenin geneline yayılan bir asayiş sorunu ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde Hüdavendigâr Vilayeti'ne bağlı Karesi Mutasarrıflığı tarafından yönetilmekte olan Balıkesir bölgesi bu asayiş sorunlarının yoğun olarak hissedildiği yerlerden birisi olmuştur. Bu çalışmada özellikle II. Meşrutiyet'in ilanın ardından artan çete ve eşkıya faaliyetlerine karşı Balkan Savaşlarının devam ettiği süreçte ne gibi önlemler alındığı ve asayişin ne derecede sağlanabildiği incelenecektir. Bu husustan birinci derecede sorumlu olan jandarmanın Balıkesir bölgesindeki durumu, faaliyetleri ve eksiklikleri değerlendirilecektir.

2. İDARİ YAPI ve NÜFUS

Karesi Sancağı 20. Yüzyıl başlarında Hüdavendigâr Vilayeti'ne bağlı bir mutasarrıflık olarak yönetilmekteydi. 1903 yılında yapılan sayıma göre sancağın toplam nüfusu 428.200 olarak tespit edilmiştir. Merkez kaza olan Balıkesir'in nüfusu 125.740 ile toplam nüfusun 3'te 1'inden fazlasını oluşturmuştur. Ayvalık, Balya, Bandırma, Burhaniye, Edremit, Erdek, Gönen ve Sındırgı sancağa bağlı kazaları oluştururken, sancak bugün olduğu gibi oldukça geniş bir coğrafi bölgeye yayılmış ve ileride görüleceği üzere bu durum asayiş sorunlarının ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden birisini oluşturmuştur (Koç, 2002).

3. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASAYİŞ SORUNUNUN NEDENLERİ

Meşrutiyetin ilanının hemen ardından çıkarılan genel af, meşrutiyet mücadelesinin temel fikrinin özgürlük olduğu anlayışıyla hayata geçirilmiştir. Bütün ülkede hapishanelerin bir anda boşaltılması genel asayişe oldukça kötü etkilemiştir. Özgürlüklerine kavuşan eski mahkumlar, alışkanlıklarını sürdürmüş ve çoğu kısa süre içinde tekrar hapse düşerek, hapishanelerin yeniden dolmasına neden olmuştur. II. Meşrutiyet yıllarının sarsıntılı iç politika olayları ve devlet otoritesinde ortaya çıkan boşluklar da asayiş eksikliğinin temel sebeplerinden olmuştur (Demirkol, 2016).

Bu noktada özellikle 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde asayişten sorumlu olan jandarmanın durumu büyük önem arz etmektedir. Makedonya bunalımı sırasında ortaya çıkan Bulgar çeteleriyle mücadelede büyük zafiyet gösteren ve sürekli askeri birliklerden yardım istemek zorunda kalan jandarma teşkilatının yeniden organize edilmesi fikri 1903 yılında Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ne sundukları Mürzsteg Planı'nın kabulüyle hayata geçmeye başlamıştır. İtalya'daki jandarma teşkilatının oldukça düzenli ve başarılı olması sebebiyle İtalya'dan gönderilen bir komutan önderliğinde pilot bölge olarak Rumeli'de hayata geçen bu planın elde edilen başarı sonrasında bütün ülkeye yayılmasına çalışılmıştır. Yeniden organize çabalarının merkezi II. Meşrutiyet'in ardından Selanik'ten İstanbul'a taşınmış ve öncelik İstanbul ve Aydın'daki jandarmaların yeniden organize edilmesine verilmiştir. Yeniden organizasyonun amacı İtalyan jandarma teşkilatı örnek alınarak Osmanlı jandarmasının modern ve yetkin bir hale getirilmesi olmuştur. Bunun için 10 Kasım 1909'da Jandarma Umum Kumandanlığı kurulmuş; jandarmanın eksiklerinin giderilmesi ve yeni personel dahil edilmesi gibi meseleler bu kurum üzerinden yürütülmüştür (Tekir, 2020).

Osmanlı'da jandarma teşkilatının personel eksikliği 19. yüzyıldan itibaren her zaman gündemde olmasına rağmen hiçbir zaman çözüm bulunamamış bir sorun olarak II. Meşrutiyet dönemine kadar gelmiştir. Personel eksikliğinin giderilememesinin yanı sıra jandarma maaşlarının düzenli yatırılmamış, halkı bu mesleği askerlikten aşağı bir mevkide görüp talip olmaktan imtina etmiştir. Bu duruma çözüm olarak öncelikle ihtiyatların silah altına çağırılması da eksikliğin giderilmesinde yeterli olmamış ve ancak açılacak modern okullarda eğitim alacak kişilerin istihdamı ile uzun vadede bu sorunun çözülebileceğini düşünülmüştür. Rumeli'de reorganizasyon faaliyetleri sırasında kurulmuş olan "Efrad-ı Cedide" mektepleri jandarmaya personel yetiştirilmesi konusunda öncü olmuş ve II. Meşrutiyet döneminde bu okullar İstanbul, İzmir, Adana, Beyrut, Trabzon gibi şehirlere yayılmıştır. 1909 yılından itibaren birçok vilayetten jandarma sayısının yetersizliğine ve asayişin sağlanabilmesi için personel talebine dair gelen yazılarda önemli oranda artış gözlenmektedir. Bu problemlerin çözümüne yönelik açılan okullarda

yetiştirilen personel ancak kendi bölgelerindeki ihtiyaca cevap verebilmiş; genel ihtiyacın karşılanmasında ise yetersiz kalmıştır. (Tekir, 2020).

Yukarıda belirtilenlerin yanında asayişin sağlanmasında jandarmanın yetersiz kalmasının diğer önemli nedenleri jandarmanın mülkiye ve idare işleri, meclis-i idare işleri, kur'a, bakaya, redif ve ihtiyat efradının celbi, ağnam ve aşar vergilerinin toplanması, hapishane, şimendifer hattı, mali kurumların korunması gibi diğer görevleri de ifa etmesi olmuştur. Zaten mevcudu yetersiz olan jandarmaların örneğin bir de hapishanelerin muhafazasından sorumlu olması, mevcut kuvvetlerin büyük bölümünün buraya ayrılmasına ve eşkıya ve çete takibi gibi asıl yapması gereken işlere yetişememesine neden olmuştur (Tekir, 2020).

4. BALIKESİR'DE ASAYİŞ ORTAMI

4.1. Soma-Bandırma Demiryolu

Girişte bahsedildiği üzere meşrutiyetin ilanının ardından ilan edilen genel af ile birlikte ülkedeki genel asayişin bozulmasından Balıkesir bölgesi de etkilenmiştir. Artan çete ve eşkıyalık faaliyetlerine karşı takip ve tenkil hareketlerine girişmesi gereken jandarma, bu dönemde inşasına başlanan Soma-Bandırma demiryolu hattı güzergâhında çalışan çeşitli milletlerden amelelerin hem kendi aralarında bir sorun yaşamasını önlemek hem de dışarıdan bu amelelere bir saldırı yapılmasını önlemek üzere görevlendirilmiştir. Jandarmaların görevlendirilmesinden sorumlu olan Karesi Mutasarrıflığı, bu duruma elinde yeterince kuvvet olmadığı ve ancak fazladan 70-80 kadar süvari jandarma personeli gönderilmesi halinde bu görevi yerine getirebileceğini bildirmiştir. Fazladan 70-80 süvari bu noktada aşırı bir talep gibi gelse de Soma-Bandırma arasında inşa edilecek demiryolunun toplam uzunluğunun 170 kilometreye yakın olması ve bunun her 15 kilometrelik bölümüne 4 jandarmadan oluşan devriye kolları görevlendirilmesi ile bu sayıya ulaşılmıştır. Dahiliye Nezareti'nin bu isteğe verdiği cevap olumsuz olmuş ve bütçenin jandarma ilavesine müsait olmaması yanında her tabur kadrosunun ihtiyaca göre düzenlenmiş olması nedeniyle başka bir yerden Karesi'ye jandarma ilavesi uygun görülmemiştir². Dahiliye Nezareti, Karesi Mutasarrıflığı'nın çeşitli vesilelerle jandarma mevcudunun artırılması talebine, bunun mümkün olmadığı ve eldeki kuvvetlerle gereken tedbirlerin alınması gerektiği yönünde cevap vermiştir. Ayrıca jandarma alay ve taburlarının kadro eksiklerinin giderilmesinin ihtiyaç ve ehemmiyete göre yapıldığı belirtilmiş ve bu konuda ısrar etmenin kimseye bir faydasının olmadığı

² Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Umum jandarma kumandanlığına gönderilen 21 Mayıs 327/ 3 Haziran 1911 tarihli yazı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti İdare-i Umumi Kalemi Evrakı, Dosya: 69, Gömlek: 20-1. (Bundan sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA, Dahiliye Nezareti İdare-i Umumi Kalemi Evrakı ise DH. İD olarak kısaltılacaktır; Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Umum Jandarma Kumandanlığına gönderilen 24 Nisan 327/ 7 Mayıs 1911 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-20-2, Karesi Mutasarrıflığından Dahiliye Nezaretine gönderilen 17 Nisan 327/ 30 Nisan 1911 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-20-3.

vurgulanmıştır. Bu noktada dönemin genel şartları incelendiğinde asayişin en bozuk olduğu ve jandarmanın yeniden organizasyonu noktasında en çok önem verilen yerlerin Aydın Vilayeti, Şark Vilayetleri ve Yemen olduğunu belirtmek gereklidir. Bu bölgelerdeki kadro eksikliğini gidermeye ve modern bir jandarma teşkilatı oluşturmaya diğer bölgelerden daha fazla önem verilmiştir (Tekir, 2020)³.

Umum Jandarma Kumandanlığı konu ile ilgili görüş bildirirken bütün ülke genelinde jandarma sayısının ihtiyacın oldukça altında olduğunu vurgulamıştır. Başka bir yerden Karesi'ye jandarma takviyesi yapmak imkânsız görünürken verilen görevleri elindeki kuvvetlerle yerine getirmesi istenmiştir⁴. Bu sırada başlayan Soma-Bandırma demiryolu inşaatında Osmanlı vatandaşı çeşitli milletlerden amelenin yanında Karadağlı ve İtalyan amelenin de olması bu bölgedeki asayiş için jandarma bulundurulmasını zorunlu kılmıştır. Karesi mutasarrıflığına ulaşan haberlerde ameleler arasında tartışmaların ve anlaşmazlıkların ortaya çıkmaya başladığı belirtilmiş ve hat boyunca konuşlandırılması gereken jandarmaların bir an önce gönderilmesi istenmiştir. Yukarıda belirtilen Umum Jandarma Kumandanlığı'nın bu olumsuz tutumu yanında Hüdavendigâr Vilayeti'nin de jandarma gönderilmesi isteğine kendi kadrosunun eksik olmasından dolayı olumsuz cevap vermesi gerekli miktarda jandarma gönderilmesinin önüne geçmiştir. Karesi Mutasarrıflığı bütün bu olumsuz cevaplara rağmen meydana gelen asayiş sorunlarının daha ciddi bir hal almasını engellemek adına bir miktar jandarmayı demiryolu hattı boyunca konuşlandırmıştır. Fakat bu durum Balıkesir genelinde eşkıya takibinde ve asker firarilerinin yakalanmasında kullanılacak birliklerin sayısının azalmasına neden olmuş dolayısıyla asayiş sorunu daha da artmıştır⁵.

4.2. Erdek'te Jandarmaların Yer Değiştirmesi Üzerine Ortaya Çıkan Problemler

Jandarma, II. Meşrutiyet döneminde yeniden organize edilmeye başlanmadan önce her vilayette bir alay, her sancakta bir tabur olacak şekilde yapılanmıştır. Kazalarda genellikle bir jandarma bölüğü mevcutken, vilayet ve sancak merkezlerinde iki veya üç bölük bulunmuştur. Bunun yanında her taburda bir de süvari bölüğü mevcuttur. Bununla birlikte kaza merkezlerinin haricinde jandarma müfrezeleri genellikle iki veya üç piyade ya da süvariden oluşmuştur (Tekir, 2020).

Bu dönemde Balıkesir'de bölge içinde görevlendirmeler de asayiş sorunlarının kaynağı olabilmıştır. Bir bölgeden diğerine nakledilen jandarmaların ayrıldıkları bölgelerden yapılan

³ Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Daresi 3. Şubeden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 2 Mayıs 327/ 15 Mayıs 1911 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-20-5.

⁴ Umum Jandarma Kumandanlığından Dahiliye Nezaretine gönderilen 28 Nisan 327/ 11 Mayıs 1911 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-20-6.

⁵ Karesi Mutasarrıflığından Ticaret ve Nafia Nezareti Vekaleti Celilesine yazılan 29 Mayıs 327/ 11 Haziran 1911 tarihli tahrirat suretidir. BOA. DH. İD. 69-20-8; Dahiliye Nezareti'nden Umum Jandarma Kumandanlığı'na gönderilen 11 Ağustos 327/ 24 Ağustos 1911 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 67-65-1.

şikayetlerde bu duruma işaret edilmiştir. Erdek'e bağlı Paşalimanı adasında bulunan jandarmalardan üç tanesinin merkez kazaya göreve çağırılması üzerine zaten jandarmaların adada görev yapmak istemeyip istifa ettiklerinden ya da birer bahane ile yer değiştirdiklerinden şikâyet edilirken, adalarda bulunan nahiyelerde emniyet ve asayişin korunabilmesi ve merkez kaza ile irtibatının sağlam kalabilmesi adına yeterli miktarda jandarmanın bütün zamanlarda adada bulundurulmasına dikkat edilmesi istenmiştir⁶.

4. 3. Asayişin Sağlanması Noktasında Jandarma Miktarının Artırılması Talepleri

Umum Jandarma Kumandanlığı'nın 10 Kasım 1909 tarihinde kurulmasından sonra neredeyse her vilayet, jandarma kadrosunun eksikliğine ve asayişin sağlanıp işlerin yürütülmesi için jandarma takviyesine ihtiyacı olduğuna dair yazıları gerekli mercilere iletmiştir. Umum Jandarma Kumandanlığı ise gelen bu taleplere o seneki bütçenin elverdiği ölçüde ve vilayetlerin asayişlerinin önem sırasına göre cevap verildiğini açıkça belirtmiş, bu isteklerin ısrarla tekrarlanmasının kimsenin bir işine yaramadığını vurgulamıştır. Vilayetlerde kadrolara eklenecek jandarmaların yeniden organizasyon kapsamında "Efrad-ı Cedide" okullarından mezun olmasını arzu eden Kumandanlık, bu okullardan mezun olanların istenilen sayıda olmaması karşısında yukarıda belirtildiği üzere jandarma talep eden vilayetleri önem sırasına koymuştur. Buna göre Aydın Vilayeti, Doğu Vilayetleri ve Yemen öncelikle yeni mezun jandarmaların kadro eksikliklerini doldurmak için gönderildikleri yerler olmuştur (Tekir, 2020)⁷.

Bu doğrultuda 1912 yılında Doğu Anadolu, Yemen ve Rumeli jandarma kadrolarının tamamlanması için Maliye Nezareti 70.000 liralık bir bütçe ilavesi gerçekleştirmiş ve bu ilave ile Van alayına 250, Erzurum alayına 150 ve Bitlis alayına 150 süvari, Yemen alayına 1025 piyade ve 140 süvari gönderilmesi planlanmıştır. 3 Nisan 1912 tarihinde çıkarılan geçici bir kanun ile yapılan bu eklemeler haricinde kalan vilayetlerin taleplerine olumsuz cevap verilmiş ve ellerindeki mevcut kuvvetlerle durumu idare edip, asayiş ve emniyeti sağlamaları istenmiştir⁸.

Balıkesir, bu dönemde öncelik verilen bölgelerden birisi olmadığı gibi asayiş problemleri yukarıda adı geçen vilayetler kadar kötü durumda da bulunmadığı gerekçesiyle istekleri ikinci plana itilmiş ve tam olarak karşılanmamıştır. Jandarma kadrosunun eksik olduğu ve tamamlanması gerektiği yolundaki müracaatlara yeni açılan okullardan mezunlar verdikçe ve bundan sonraki senelerde jandarma

⁶ Dahiliye Nezareti Muhaberatı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Umum Jandarma Kumandanlığına gönderilen 14 Teşrin-i Evvel 326/ 27 Ekim 1910 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-5-1.

⁷ Dahiliye Nezareti'nden yazılan 30 Haziran 326/ 13 Temmuz 1910 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-18-7-1.

⁸ Sadareten Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 13 Mayıs 328/ 26 Mayıs 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-18-26-1; Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 29 Mayıs 327/ 11 Haziran 1911 tarihli yazı. DH. İD. 69-18-30-1.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

bütçesi artırıldıkça ancak bir çözüm bulunabileceği ve şimdilik “mevcudun hüsn-ü iktizamıyla vezaif-i inzibatiyenin teminine imtina edilmesi” istenmiştir⁹.

Karesi Mutasarrıflığı, mevcut durumun elindeki kuvvetler ile idare edilebilme ihtimalini oldukça zayıf görerek jandarma gönderilmesi talebinden vazgeçmemiş ve ısrarlarını sürdürmüştür. Mutasarrıf Vekili Şevket Bey 8 Haziran 1912 tarihinde neden daha fazla jandarmaya ihtiyaç duyduklarıyla ilgili yazısında, jandarma kuvvetlerinin bir kısmının Edremit kazasında Ayvalık-Edremit-Burhaniye sahilinde görev yaptığını, geri kalanların ise Burhaniye’de mal hırsızlığı, bir kadının yaralanması ve bir iki eşkıya çetesinin takip edilmesi ile görevlendirildiğini belirtmiştir. Ayrıca Balıkesir’de açılacak panayırarda inzibatın temini ve silah altına alınacak rediflerin celp edilmesi için görevlendirilen jandarmalar da mevcuttur. Bunun yanında düşman donanmasının harekâtı hakkında saati saatine bilgi vermek için Midilli karşısındaki sahile konulan telefonların korunması için Ayvalık’tan jandarma talep edilmiş ve eldeki jandarmalar yukarıda belirtilen işleri ifa ettiklerinden bu isteğe cevap verilememiştir. Balıkesir bölgesinin hem sahil hem de iç bölgelerinin çok önemli noktalara sahip olduğunu belirten Şevket Bey, ya İstanbul’dan ya da başka bir bölgeden acilen jandarma gönderilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu noktada önceden 70-80 kadar istenilmesine rağmen gönderilen 30 jandarmanın Soma-Bandırma demiryolu hattında devriye olarak görevlendirildiğini belirtmek gerekir. Şevket Bey’in bu talebine önceki talepler gibi yaklaşan Dahiliye Nezareti önceden 30 jandarma gönderildiğinden ve her yerde jandarmaya ihtiyaç duyulduğu için daha fazla jandarma gönderilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir¹⁰.

Umum Jandarma Kumandanlığı ise daha önce belirtildiği üzere elindeki imkânlar dahilinde ve vilayetleri güvenlik açısından yaptığı önem sıralamasına göre jandarma taleplerini karşılamaya çalışmıştır. Bu bağlamda Soma-Bandırma demiryolunun korunması için gönderilen 30 jandarma ile birlikte, İzmit’te eşkıya takibinde görev alacak 30 jandarma, yine Çanakkale’ye 30 ve Zonguldak’a 20 jandarma gönderilmiştir. Buna rağmen taleplerin azalmaması üzerine çözüm arayışlarını sürdüren Kumandanlık, İstanbul’da asayişin jandarma yerine polis teşkilatı tarafından sağlandığı takdirde Dersaadet, Beyoğlu ve Üsküdar taburlarından 30’ar kişinin daha gerekli yerlere sevk edilebileceğini belirtmiştir¹¹.

⁹ Harbiye Nezareti’nden Dahiliye Nezareti’ne gönderilen 7 Temmuz 326/ 20 Temmuz 1910 tarihli yazı. DH. İD. 69-18-14-1; Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şubeden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 3 Haziran 328/ 16 Haziran 1912 tarihli yazı. DH. İD. 69-18-35-1.

¹⁰ Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şubeden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 3 Haziran 328/ 16 Haziran 1912 tarihli yazı. DH. İD. 69-18-35-1; Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şubeden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 3 Haziran 328/ 16 Haziran 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-18-36-1.

¹¹ Umum Jandarma Kumandanlığı’ndan Dahiliye Nezareti’ne gönderilen 28 Mayıs 1328/ 10 Haziran 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 69-18-37-1.

Balıkesir bölgesinde asayişin sağlanmasında birinci derecede öneme sahip jandarmanın bu eksikliklerinin yanında yine bu konuda önemli vazifeler üstlenen orman ve köy bekçilerinin durumu da hiç iç açıcı değildir. Silah eksikliği korucuların vazifelerini yerine getirememesi noktasında en önemli etken olmuş ve Ağustos 1913'te bütün Balıkesir'de bekçilerin 1369 adet silah eksikliği olduğu tespit edilmiştir¹².

5. BALKAN SAVAŞLARI VE BALIKESİR BÖLGESİNDE ASAYİŞ

Yukarıda görüldüğü üzere Balıkesir bölgesinin asayiş sorunları Balkan Savaşları henüz başlamadan önce yetkililer açısından içinden çıkılmaz bir hal almaya başlamıştır. Bununla birlikte zaten eksik olan jandarma mevcuduna kısmen yapılabilen eklemeler savaş sırasında tamamen durmuştur. Savaş sırasında öncelik Rumeli'ye verilmiş ve bu dönemde jandarmaların büyük çoğunluğu bu bölgeye gönderilmiştir. Gönderilen jandarmalar burada önemli görevler yerine getirmiş olsa da eksikliğin bulunduğu bölgelerde asayişin daha da bozulması bu nedenle olmuştur (Tekir, 2020)¹³.

Karesi Mutasarrıfı Cevdet Bey 22 Eylül 1912 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda, Balıkesir bölgesinde gittikçe artmakta olan hayvan hırsızlığı, kız kaçırma gibi olaylardan başka yakın zamanda yol kesme ve eşkıyalığın da sık sık görülmeye başladığını ve huzur ve emniyetin tehdit altında olduğunu belirtmiş, zaten kadrosu eksik olan jandarma taburunun yeni görevlendirilen kumandanı Rasim Bey'in görevini hakkıyla yerine getiremediğini vurgulamış ve bölgede emniyet ve asayişin sağlanması için boş olan jandarma kadrolarının doldurulmasıyla Rasim Bey'in yerine eski kumandan Ahmet Bey'in atanmasını istemiştir¹⁴. Aynı tarihlerde Bandırma, Gönen ve Balya kazaları başta olmak üzere Balıkesir'in birçok bölgesinde darp, cerh, yol kesme, gasp gibi olayların artması ve ahalinin can ve mallarının güvenliğinden şüphe duymaya başlamaları üzerine İstanbul'dan bölgeye bir müfettiş gönderilmesi planlanmıştır. Bu olaylar yaşanırken ihmalleri görülen memurlar hakkında gerekli kanuni işlemlerin yapılacağı ve emniyet ve asayişin tekrar sağlanacağı belirtilse de Cevdet Bey, adı geçen bölgelerdeki olayları incelemek üzere bir müfreze gönderildiğini söyleyerek emniyet ve asayişin sağlanabilmesi için öncelikle jandarma tabur kumandanı Rasim Bey'in yerine eski komutan Ahmet Bey'in atanmasını ve boş olan jandarma kadrolarının doldurulması gerektiğini tekrarlamıştır¹⁵.

¹² Karesi Mutasarrıflığından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 26 Temmuz 329/ 8 Ağustos 1913 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 81-56-1.

¹³ Savaş boyunca Rumeli'de görevlendirilen jandarmalar ordunun geri çekilmesi sırasında firar eden askerlerin toplanması, kolera salgının İstanbul'a ulaşmasının engellenmesi, Balkan devletlerine teslim eden şehirlerde anlaşma yapılan kadar şehirde kontrolün sağlanması gibi vazifeler ifa etmiştir.

¹⁴ Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne Gönderilen 6 Eylül 328/ 19 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH.İD. 150-5-1-1; Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 5 Eylül 328/ 18 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-2-1.

¹⁵ Dahiliye Nezareti'nden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 9 Eylül 328/ 22 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH.İD. 150-5-3-1; Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 10 Eylül 328/ 23 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-5-1.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları sırasındaki iç politik durumu da Balıkesir bölgesinin asayişi açısından olumsuz bir durum oluşturmuştur. Savaşların yenilgi ile sonuçlanmasında ordu içindeki siyasi fikir ayrılıklarının oldukça büyük bir etkisi bulunmuştur (Zeyrek, 2012; Uyanık ve Çam, 2014). İttihat ve Terakki Partisi eski mebuslarından Vehbi Efendi'nin Balıkesir bölgesinde dolaşarak parti adına propaganda icra ederken isteği üzerine jandarma kumandanı tarafından kendisine refakat edecek jandarma tahsis edilmesi Mutasarrıf Cevdet Bey tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Mutasarrıflığın haberi olmadan jandarma kumandanının kendi kendine verdiği karar sonucu böyle bir uygulamaya gidildiğini savunan Cevdet Bey, hükümetin bu faaliyetlere jandarma görevlendirerek koruma sağladığı intibasının sürekli şikâyete neden olduğunu vurgulamış ve derhal jandarmanın geri alınması için ihtarda bulunmuştur¹⁶.

Aynı dönemde hapisanelerden sık sık firarların yaşanması ve askere gitmek istemeyip firar edenlerin bir araya gelerek çeteler oluşturup eşkıyalık yapması asayişin bozulmasında büyük rol oynamıştır. Buna karşı Karesi Mutasarrıflığı en çok Erdek, Gönen ve Bandırma civarında faaliyet gösteren firarilere karşı jandarma kuvvetlerinin sayısı yetersiz olduğundan askeri birliklerden yardım istemiştir. Balıkesir bölgesinin oldukça geniş olması; buna rağmen Karesi jandarma taburunun toplam mevcudunun sadece 280 piyade ve 170 süvari toplam 450 neferden oluşması, askeri birliklerin yardımı olmaksızın firarilerin takip ve tenkil edilmesini neredeyse imkânsız kılmıştır. Mutasarrıflık Bandırma ve Gönen redif taburlarından 25'er ihtiyat neferinin silah altına alınması için Harbiye Nezareti'nin devreye girmesini istemiş, ayrıca jandarma kumandanlığına Ahmet Bey'in getirilmesi isteğini yenilemiştir¹⁷.

Hapishane firarilerinin Gönen'le komşu olan ve Kala-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na bağlı Biga taraflarında da faaliyet göstermesi iki mutasarrıflık arasında gerginlik yaşanmasına neden olmuştur. Biga sınırlarına geldiklerine jandarma tarafından kovalanan eşkıyalar Gönen'e kaçmıştır. Burada gerek jandarma kumandanı olmaması ve gerek jandarma mevcudunun çok az olması sebepleriyle eşkıyaların takiplerine devam edilememiştir. Sorunun çözülmesini isteyen Biga kaymakamlığı, Gönen'deki jandarma mevcudunun artırılmasını ve başlarına da muktedir bir kumandan görevlendirilmesini talep

¹⁶ Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen 13 Eylül 328/ 26 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-4-1; Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 10 Eylül 328/ 23 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-6-1.

¹⁷ Dahiliye Nezareti Muhaberatı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Harbiye Nezaretine gönderilen 17 Eylül 328/ 30 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-7-1; Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 12 Eylül 328/ 25 Eylül 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-8-1.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

etmiştir. Böylece jandarma eksikliği sadece Balıkesir bölgesi için değil, onunla komşu olan Çanakkale bölgesi için de asayiş sorunlarının temelini oluşturmuş ve onu etkilemiştir¹⁸.

Bu sırada Harbiye Nezareti ilan edilen seferberlik nedeniyle ihtiyat askerlerinin askere celp edilerek eşkıya takibinde kullanılamayacağını belirtmiş ve eldeki jandarma birlikleri ile idare-i umur edilmesi gerektiğini vurgulamıştır¹⁹. Yine seferberlik ile ilgili olarak askerlerin celp edilmesi ve toplanmasından sorumlu olan jandarma kuvvetleri, eşkıya takibi ve tenkili ile gerektiği gibi ilgilenemedikleri gibi, kazalarda meydana gelen asayiş olaylarında bile zor durumda kalmışlardır. 27 Eylül 1912 tarihinde Bandırma'da Ermeni bir vatandaşın bir askere olan borcunu vermek istememesinden dolayı ortaya çıkan tartışmada polis ve jandarmanın çarşıya gelerek hemen müdahale etmesine rağmen olayın müsebbibi olan Ermenilerden ikisi darp edilmiş ve yaralanmış ve bunlardan birisi ertesi gün vefat etmiştir. Olaya karışan Müslüman şahıs ise ciddi bir şekilde yaralanmamış, hızlı müdahale eden ve gerekli tedbirleri alan jandarmalar sayesinde olay daha fazla büyümeden yatıştırılmış ve diğer Ermeni vatandaşların da şahitliği ile meselenin basit bir borç alış-verişinden kaynaklandığı teyit edilmiştir. Buna rağmen Karesi Mutasarrıfı Cevdet Bey, Bandırma'nın, Rumeli'ye sevk edilen askerlerin önemli bir durağı olması nedeniyle daha büyük olayların çıkmasının engellenmesi ve jandarmanın asker celbi, eşkıya takibi ve sıradan asayiş olayları gibi birçok vazifesini iyi bir şekilde yerine getirebilmesi için İstanbul'dan yeterli miktarda asker gönderilmesini Harbiye Nezareti'nden talep etmişse de Harbiye Nezareti'nin "vesait-i mevcut ile muvazene-i inzibata imtina buyrulması" yolundaki cevabı değişmemiştir²⁰.

Jandarma mevcudunun artırılması, yetkin kumandan gönderilmesi, askeri birliklerin asayişin temininde kullanılması talepleri reddedilen Cevdet Bey, bir de elindeki jandarma zabıtları ve süvarilerin başka yerlere görevlendirilmesi ile karşı karşıya kalmıştır. Harbiye Nezareti'nden gelen bu talebe şiddetle itiraz eden Cevdet Bey, Balıkesir bölgesinde yol kesme, mal hırsızlığı ve katl gibi bir çok suçun işlenmekte olduğunu belirtmiş ayrıca Ayvalık, Edremit, Erdek, Bandırma kazalarında yerli ve ecnebi nüfus arasında meydana gelen olayların yatıştırılması, sükûnetin temin edilmesi ve bölgede çok yaygın olan kaçakçılığın engellenmesinin savaşın sürdüğü bir ortamda daha da önem kazanmışken, zaten eksik olan jandarma mevcudunun bu işleri yerine getirebilmesi için artırılması gerekirken, elindeki

¹⁸ Kala-ı Sultaniye Mutasarrıflığından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 18 Eylül 328/ 1 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-10-1; Dahiliye Nezareti Muhaberatı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 24 Eylül 328/7 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-9-1.

¹⁹ Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 24 Eylül 328/ 7 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-12-1; Dahiliye Nezareti Muhaberatı Umumiye Dairesi 3. Şubeden Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 25 Eylül 328/ 8 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-11-1.

²⁰ Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Harbiye Nezaretine gönderilen 2 Teşrin-i Evvel 328/ 15 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-13-1; Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 30 Eylül 328/ 13 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-14-1; Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 3. Şube'den Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 3 Teşrin-i Evvel 328/ 16 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-15-1.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

jandarmaların başka yerlere görevlendirilmesinin kendilerini oldukça zor durumda bırakacağını vurgulamış ve bundan vazgeçilmesini istemiştir²¹.

Jandarma Kumandanlığı bu isteği değerlendirdikten sonra verdiği cevapta, seferberlik nedeniyle jandarmadan birçok zabitan ve efradın sahra jandarması vazifesiyle orduya katılmaları gerektiğini ve vilayetlerin jandarma ihtiyaçlarını geçici jandarma kaydederek veya emekli olmuş jandarmalardan istihdamında bir sorun görülmeyle istihdamıyla çözülmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu bağlamda Karesi Mutasarrıflığı'nın bağlı bulunduğu Hüdavendigâr Vilayeti'nde emekli olmuş dört yüzbaşı, bir mülazım-ı evvel, üç mülazım-ı sani bulunmuştur. Jandarma kumandanlığı bunlardan uygun görülenlerin Karesi taburunun ihtiyacı olan yerlerde işe başlamasında bir engel bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca orduya katılması gereken süvari jandarmalarının ifa edecekleri vazife eski vazifelerinden daha mühim olduğundan, yerlerinin piyade jandarma ile doldurulması uygun görülmez ise sabıkası olmayan ve süvari jandarma olabilecek binek hayvanı bulunan ahaliden geçici jandarma kaydedilebileceği bildirilmiştir²².

Normal jandarma personeli görev yaparken birçok noktada sorunla karşılaşılan Balıkesir bölgesinde, bu tedbirlerin özellikle savaş ortamında bir sonuç vermesi oldukça iyimser bir yaklaşım olmuştur. Belirtilen tedbirler asayiş durumunun düzelmesinde ve eşkıya ve firarilerin yakalanması noktasında olumlu bir etki yapmamış ve bölgedeki sorunlar çözülmeden sürmeye devam etmiştir.

6. SONUÇ

Balıkesir bölgesi hem merkeze olan yakınlığı hem de 400.000'i aşan nüfusu ile II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti'nin önemli bir merkezi olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı dönemin başında ilan edilen af nedeniyle ülke genelinde yaşanan asayiş sorunlarından oldukça fazla etkilenmiştir. Yine bölge sınırlarının oldukça geniş olması bunda bir rol oynamış olsa da asıl problem Balıkesir bölgesindeki jandarmanın durumu olmuştur.

Asayiş Sorunun kendisini gösterdiği ilk olaylardan birisi Soma-Bandırma Demiryolu'nun inşasıdır. Demiryolu şirketi yetkilileri inşaatın sorunsuz ilerlemesi için jandarma koruması talep etmiş, elinde yeterli jandarma bulunmayan Karesi Mutasarrıflığı istenen jandarmaları görevlendirse de bu sefer

²¹ Cevdet Bey, yazısında askeri mükellefiyetleri bulunan ve sahillerden ülke dışına kaçan Rumların engellenmesi ve yakalanması gibi görevleri de saymış, ayrıca 22 jandarmanın ayrılmasından sonra Balıkesir bölgesinde ihtiyat askerlerini celp ve sevk etmek, vergi toplamak gibi görevleri bulunan jandarmanın oldukça zayıf bir vaziyette kalacağını belirtmiştir. Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 14 Teşrin-i Evvel 328/ 27 Ekim 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-18-1.

²² Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı umumiye Dairesi 3 Şube'den Hüdavendigâr Vilayeti ve Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 21 Teşrin-i Evvel 328/ 3 Kasım 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-21-1; Umum Jandarma Kumandanlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 19 Teşrin-i Evvel 328/ 1 Kasım 1912 tarihli yazı. BOA. DH. İD. 150-5-24-1.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

diğer bölgelerdeki işler aksamıştır. Yine Erdek'e bağlı Paşalımanı adasında görevli jandarmaların bir kısmının merkeze alınması buradaki asayiş durumunu olumsuz etkilemiş ve şikayet konusu olmuştur.

Balıkesir bölgesindeki asayiş sorununun temeli, bütün ülkede olduğu gibi, jandarma sayısının yetersizliğine dayanmaktadır. II. Meşrutiyet döneminde jandarmanın yeniden organizasyonu kapsamında açılan ve jandarma yetiştiren okullar ülke ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde mezun vermemiştir. Mevcut jandarmalar asıl vazifeleri olan eşkıya takibi ve asayişini sağlamının yanında, mülkiye ve adliye işleri, meclis-i idare işleri, kur'a, bakaya, redif ve ihtiyat efradının celbi, ağnam ve aşar vergilerinin tahsilatı, hapisane, şimendifer hatları ve mali kurumların korunması gibi geniş görev sahalarında çalışmış ve bu durum içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Balkan Savaşlarının başlangıcında bölgede görev yapan jandarmaların bir kısmının savaş bölgesine gönderilmesi ile zaten eksik olan mevcudunun daha da azalması sebebiyle Balıkesir bölgesinde asayiş sorunu büyümüştür. Bölgeden jandarma mevcudunun artırılmasına yönelik talepler bütçenin uygun olmaması nedeniyle reddedilirken, Balkan Savaşlarının olağanüstü şartları yeni tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır. İyice azalan jandarma mevcudunu artırmak için emekli jandarmaların göreve çağırılması, halktan binek hayvanı olanların geçici jandarma kaydedilmesi gibi uygulamalar gündeme gelmiş ve hayata geçirilmiştir. Eldeki imkanlar nispetinde değerli olsa da bu uygulamalar bölgede sürmekte olan asayiş sorunlarına bir çözüm getirmekten uzak kalmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA. DH. İD* (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti İdare-i Umumi Evrakı)

Kitaplar

Tekir, Süleyman, "**Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma: Kuruluş, Teşkilat ve Mücadele (1903-1938)**", Timaş Yayınları, İstanbul 2020.

Tezler

Koç, Zühal, "**Karesi Sancağı'na Yapılan Göçler**", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2014.

Zeyrek, Suat "**Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri**", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.

Kitap Bölümleri

* Belgelerin dosya ve gömlek numaraları dipnotlarda verilmiştir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1016677

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 74-86

Demirkol, Kurtuluř, “**II. Meşrutiyet Dönemi Başlarında İzmit Sancağı’nda Asayiş**”, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II, Cilt:1, Pelikan Basım, Kocaeli 2016, s. 903-911.

Uyanık, Ercan- Çam, İrfan Davut, “**Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti’nin Yenilgisinin Sebepleri: Neden Münzehi Olduk?**” 100. Yılında Balkan Savaşları (1912-1913): İhtilafı Duruşlar, Cilt:1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 591-597.